

Секція 4: Технології професійної орієнтації

Белан Т. Г.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології і методики
технологічної освіти технологічного факультету
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Професійне самовизначення є одним з найважливіших етапів професійного розвитку особистості, під час якого відбувається формування професійної ідентичності та вибір майбутньої професійної діяльності. Саме точний вибір майбутньої професії, що відповідає інтересам, здібностям та схильностям старшокласників забезпечить здійснення життєвих планів, досягнення поставлених цілей, постійний особистісний розвиток, поважливе ставлення до себе і соціального оточення, посилить комфорт особистісного життя і свого статусу, а також матеріального становища в майбутньому.

У психолого-педагогічній літературі проблему професійного самовизначення старшокласників науковці убачають визначною і приділяють їй немалу увагу.

Професійне самовизначення, на думку Н. Мосол, це – дуже важлива подія в житті людини, яка пов'язана з вибором майбутньої професії і пливає на все подальше життя. Невирішеність проблеми професійного самовизначення призводять до незадоволеності професійним навчанням, обраною професією і як результат, до серйозних проблем в соціальній, виробничій і особистісній сферах особистості [4].

Професійне самовизначення Корсуном О. розуміє як процес самопізнання та об'єктивної оцінки особистістю власних індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно-важливих якостей і

можливостей з вимогами, які необхідні для оволодіння конкретною професією. Це процес прийняття особистістю рішення щодо вибору майбутньої професійної діяльності (вибір професії, навчального закладу професійної освіти, місця працевлаштування). Професійне самовизначення – це складне структурне новоутворення взаємопов'язаних і поєднаних переконаннями морально-вольових якостей особистості, способів поведінки, знань про професії, практичні вміння і навички, сформовані у відповідності з вимогами суспільства й можливостями навчально-виховного процесу в школі [2].

Професійне самовизначення особистості – це процес усвідомленого вибору майбутньої професії з урахуванням своїх можливостей і вимог ринку праці.

На процес вибору майбутньої професії старшокласниками впливають об'єктивні і суб'єктивні чинники. Мосол Н. виділяє такі суб'єктивні чинники: пізнавальні та професійні інтереси, нахили, здібності, темперамент, характер. Об'єктивні – академічна успішність, стан здоров'я, поінформованість про світ професій [4].

Клімов Є. виокремлює 8 факторів, які впливають на вибір професії: 1) позиція старших, родини; 2) позиція однолітків; 3) позиція шкільного педагогічного колективу (вчителі, класний керівник та ін.); 4) особистісні професійні та життєві плани; 5) здібності та їхня реалізація; 6) рівень вимог до суспільного визнання; 7) поінформованість про ту чи іншу професійну діяльність; 8) нахили [1].

Мачуцька І. вирізняє чинники, що впливають на професійне самовизначення старшокласників, це: соціальні чинники – соціальна структура суспільства, механізми соціальної стратифікації в суспільстві і роль у цих механізмах освіти, соціальне становище і освіта батьків, расова й етнічна приналежність, успішність навчання в школі; чинники за

характером дії на суб'єкт професійного самовизначення – об'єктивні чинники (етап навчання і професійна спрямованість), суб'єктивні чинники – міра самосвідомості, свідомості, цілеспрямованості дій; соціально-психологічні чинники – вплив сім'ї, друзів, учителів; чинники на основі профорієнтаційної роботи: внутрішні (особистісні) – мотивація, задатки, рівень підготовки, соціально-демографічні характеристики; зовнішні, безпосереднього впливу на особистість і її професійне самовизначення: соціальні групи – сім'я, родичі, друзі, представники професій, засоби масової інформації; громадські (школа, позашкільні навчальні заклади, дитячі організації); професійні навчальні заклади (заходи з профорієнтації закладів вищої освіти, закладів професійно-технічної освіти.); інформація служб зайнятості, екскурсії на підприємства; загальна ситуація професійного самовизначення: потреба регіону в кадрах, соціально-економічна ситуація, структура виробництва, наявність робочих місць, демографічна ситуація [3].

Таким чином, на процес професійного самовизначення старшокласників впливає багато чинників, а саме: позиція батьків, родичів, учителів, товаришів; матеріальне забезпечення сім'ї; поінформованість про світ затребуваних професій; нахили і здібності особистості; професійні та життєві плани старшокласників, психолого-педагогічна підтримка в закладі загальної середньої освіти тощо.

Значним впливом на вибір майбутньої професії старшокласниками є своєчасно організована і проведена профорієнтаційна робота. Цією психолого-педагогічною проблемою переймався Клімов Є, який під час розробки теоретичних основ профорієнтації виділив три головні її складові: бажання працювати за цією професією, тобто «хочу», здібності і можливості опанувати цю професію, тобто «можу», врахування потреб ринку праці в обраній професії, тобто «треба» [1].

Вирішальну роль у професійній орієнтації молоді відіграють заклади загальної середньої освіти, які повинні містити в її організації такі аспекти: процес надання допомоги старшокласнику під час вивчення його нахилів, здібностей, професійних уподобань і власних особистісних якостей; забезпечення просвітницької складової, задля ознайомлення учнів із різними професіями і робити акцент на бажані професії; проведення профконсультацій, з метою формування у школярів вибору майбутньої професії; творчо розвивати учнів; мотивувати учнів до самоосвіти як функції, стимулюючої особистість до вибору майбутньої професії; постійно підтримувати учнів.

Проведення спеціально організованої профорієнтаційної роботи значно підсилює вплив освітнього процесу на вибір професії кожним школярем. Профорієнтаційну роботу необхідно здійснювати на всіх вікових етапах, але саме період ранньої юності є найбільш сензитивним для формування готовності учня до професійного самовизначення.

Оскільки, на процес формування професійного самовизначення старшокласників впливає багато чинників, тому, задля успішності процесу, повинна існувати налагоджена співпраця між батьками, адміністрацією закладу загальної середньої освіти, практичними психологами, класними керівниками, учителями-предметниками, учнями, випускниками тощо. Профорієнтаційну роботу треба організовувати постійно, використовуючи різноманітні форми і методи профорієнтаційної роботи в школі, а також системні підходи стосовно її проведення. Вся робота, яка буде направлена на оптимізацію навчання і виховання, зрештою сприятиме активізації професійного самовизначення школярів та успішному вибору подальшого професійного шляху.

Література:

1. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Учебное пособие. Ростов-на-Дону, 1996. 512 с.
2. Корсун Г. О. Професійне самовизначення старшокласників як проблема теорії та методики виховання в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених. URL: http://novyn.kpi.ua/2007-2-1/06_Korsun.pdf.
3. Мачуцька І.М. Основні чинники професійного самовизначення старшокласників. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2013. Вип. 17(1). С. 474-482
4. Мосол Н.О. Психологічні аспекти професійного визначення старшокласників. *Проблеми сучасної психології Національна академія педагогічних наук України. Запорізький національний університет*, 2012. С.108-112